

CARACTERITZACIÓ I CONSERVACIÓ DEL SÒL

Tipus d'assignatura: TRONCAL de segon cicle

Departaments responsables: Biologia Vegetal (Facultat de Biologia)

Coordinador: Dr. Jaume Bech i Borràs

Professorat: Dr. Jaume Bech (teoria + pràct.); Dra Teresa Sauras (pràctiques)

Distribució temporal: 1er Semestre (Setembre-Desembre)

Codi :139029

Nombre Total de Crèdits: 9 = 6 crèdits de teoria i 3 cr. de pràctiques.

OBJECTIUS

Proporcionar a l'alumne els coneixements necessaris sobre la gènesi, l'estructura i la composició del Sòl. Formació orientada cap a la gestió i conservació. Es proporcionaran les bases per la realització i interpretació pedològiques. Introducció a la sistemàtica i classificació del sòls. Es discutiran els diferents tipus de gestió i problemàtica associada als usos, i la seva capacitat de recuperació.

CRITERIS D'AVUACIÓ

Un examen escrit al final del semestre.

Programa de teoria

Tema 1. Introducció. Els sòls, components essencials del medi, base dels ecosistemes terrestres. La Pedosfera. Pedologia o Ciència del Sòl. L'Edafologia. Unitats d'organització i descripció dels sòls: coberta pedològica, pedon, perfil i horitzons.

Tema 2. Gènesi dels sòls. Factors: roca mare, clima, organismes, relleu i temps.

Tema 3. Gènesi dels sòls. Processos de formació del sòl. Meteorització física, química i biològica. Pedogènesi. Processos de meteorització: guanys, pèrdues, transferències, transformacions i processos mixtos. Processos d'homogeneïtzació o pedoturbacions: bio i abiopedoturbacions.

- Tema 4. Composició dels sòls.** Fase sòlida. Components abiòtics: dimensions. Textura. Granulometria. Diagrames texturals de perfil. Classificació textural.
- Tema 5. Matèria mineral: arenes i llims.** Silicats (Excepte filosilicats). Òxids i Sals
- Tema 6. Matèria mineral: Argil·les:** natura, propietats, classificació, gènesi i dinàmica.
- Tema 7. Matèria orgànica i Humus.** Descomposició de la matèria orgànica i Humificació. Rol dels éssers vius en la descomposició i humificació. Substàncies húmiques: àcids húmics, fúlvics i humines. Altres components orgànics.
- Tema 8. Tipus d'humus.** De formació aeròbica: *mor*, *moder* i *mull*. De gènesi anaeròbia: torba i *anmoor*. Altres classificacions.
- Tema 9. Estructura dels sòls.** Gènesi de l'estructura. Classificacions de les estructures. Macro, micro i ultraestructura.
- Tema 10. Estabilitat estructural:** degradació i millora. Avaluació de l'estabilitat estructural.
- Tema 11. Porositat del sòl.** Macro i microporositat. Densitat real i aparent. Mesures i càlcul de la porositat. Fase gasosa del sòl. L'atmosfera del sòl: composició. Aireig. La respiració de l'edafon. Mesura de respirometria del sòl. Interès ambiental.
- Tema 12. Color dels sòls.** Origen. Factors. Mesura. Codi Munsell.
- Tema 13. Fase líquida del sòl.** L'aigua del sòl. Retenció. Estats d'humitat dels sòls. Determinació de l'estat hídric del sòl. pF. Reserva útil.
- Tema 14. El bescanvi iònic dels sòls:** causes del bescanvi de catiònic i aniònic. Capacitat de bescanvi catiònic. Bases de bescanvi. Grau de saturació.
- Tema 15. Reacció del sòl. pH.** Acidesa actual i de reserva. Origen de l'acidesa i la basicitat. Variacions del pH. Poder amortidor. Correcció del pH. Esmenes. pH i solubilitat iònica.
- Tema 16. Sòls àcids.** Problemes per a la nutrició de les plantes. Toxicitat de l'alumini. Encalçinat.

Tema 17. Potencial d'oxido-reducció dels sòls. Eh. Hidromorfia. Sòls inundats (vg. Sòls d'arrossars, d'aiguamolls, mòlles, etc.). Interès ambiental.

Tema 18. Sòls calcaris. Carbonats totals. Calcària i dolomia. Calç activa. Poder clorosant. Avaluació del poder clorosant.

Tema 19. Salinitat, sodicitat i alcalinitat dels sòls. Conductimetria. SAR. PSI. Sòls salins, alcalins, salins-alcalins. Solodi. Correcció de la salinitat i de l'alcalinitat. Risc de salinització i/o alcalinització secundària. Classificació de les aigües de reg.

Tema 20. Prospecció de sòls. Descripció i mostratge.

Tema 21. Classificació i tipologia dels sòls. Soil Taxonomy. USDA. Horitzons de diagnòstics superficial o epipedons. Horitzons de diagnòstic subsuperficials. Règims pedoclimàtics: d'humitat i de temperatura. Llegendes de la FAO-UNESCO. Estructura i unitats. Base referencial mundial. BRW.

Tema 22. Cartografia de sòls. Realització d'un mapa de sòls. Tècniques de camp, gabinet i laboratori. Fotointerpretació. Teledetecció. GIS. Tipus de representació. Escales. Mapes bàsics temàtics. Mapes d'avaluació de sòls.

Tema 23. El sòl: recurs agronòmic essencial. Lleis de la fertilització. Macro i micronutrients. Deficiències i toxicitat. Plans d'adobat. Ús racional dels adobs en una agricultura sostenible.

Tema 24. Conservació i degradació dels sòls: contaminació. Tipus i graus de contaminació. Límits permissibles o estàndards. Multifuncionalitat i funcionalitat sectorial.

Tema 25. Detecció i localització de sòls contaminats. Estratègies de mostratge i analítiques. Assaigs químics. Especiació. Tests ecotoxicològics.

Tema 26. Descontaminació de sòls. Tècniques "in situ", "on situ" i "of situ". Bioremediació. Fitoremediació. Tècniques fisico-químiques, mecàniques i tèrmiques.

Tema 27. Erosió del sòl. Erosió hídrica: causes, mecanismes i remeis. Erosió eòlica. Erosió deguda a l'acció del gel i la neu.

Tema 28. Sòls agrícoles. Sòls emprats per eliminar fangs de depuradora: limitacions dels fangs i dels sòls. Metall pesants.

Tema 29. El recurs sòl emprat en recuperació d'àrees degradades (pedreres, talussos de vies de contaminació i obres públiques). Tècniques.

Tema 30. Els sòls i l'enginyeria sanitària. Condicions pedològiques dels abocadors. Sòls, geotècnia, arquitectura i enginyeria civil.

Tema 31. El recurs sòl i l'agricultura intensiva. Sòls i pastures. Sòls i piscifactories. Sòls i qualitat de les aigües.

Tema 32. Els sòls i l'ordenació del territori. Els sòls i l'impacte ambiental. Mapes de sòls, d'avaluació i de "vocació" de sòls.

Temari de Pràctiques (30 hores)

1. Sortides de camp (10 hores):

1. Sortida a Collserola (5 hores)

2. Sortida a Gavà i Viladecans (5 hores)

Itineraris de prospecció. Preparació de perfils. Descripció: fisiografia i morfologia del perfil. Recol·lecció de mostres. Ús de sondes i detectors. Tests analítics.

2. Pràctica de Gabinet (3 hores):

Cartografia de sòls. Fotointerpretació pedològica

3. Pràctiques de laboratori (17 hores):

Organitzades en 5 sessions de 3 hores de laboratori i una sessió de 2 hores de presentació i discussió de resultats.

Pràctica 1	• Presentació de les tècniques d'anàlisi • Tamisat, triturat i pes de les fraccions de les mostres del camp • Muntatge de l'experiment de creació de sòls problema: sòls degradats i contaminats (Cd i Pb) amb sembra de planta de referència (girasol)	3 hores (0.3 crèdits)
Pràctica 2	• Anàlisis quantitatives convencionals: Textura (1ª part), Matèria orgànica (1ª part), pH, carbonats, CIC (1ª part) • Observació i manteniment de l'experiment de creació de sòl problema	3 hores (0.3 crèdits)
Pràctica 3	• Anàlisis quantitatives convencionals: Textura (2ª part), Matèria orgànica (2ª part), CIC (2ª part)	3 hores (0.3 crèdits)

	• Observació i manteniment de l'experiment de creació de sòl problema	
Pràctica 4	• Anàlisis quantitatives convencionals: Textura (3ª part). • Mostreig de l'experiment de creació de sòl. Anàlisis quantitatives de sòls salins i alcalins. Tècniques específiques: Pasta saturada, Determinació del S.A.R. Clorurs, sulfats	3 hores (0.3 crèdits)
Pràctica 5	• Anàlítica de l'experiment de creació de sòl. Extracció i determinació de metalls pesants per colorimetria (dithizona). Utilització de Kits de determinació. • Construcció de taules dels perfils analitzats.	3 hores (0.3 crèdits)
Pràctica 6	• Presentació i discussió dels resultats dels perfils de camp. • Presentació i discussió de l'experiment de creació de sòl	2 hores (0.2 crèdits)

BIBLIOGRAFIA

- Bech, J.** 1997. Els sòls i la contaminació ambiental. En: Vilà Valentí. Ed. *Recerques i reflexions sobre el medi ambient a Catalunya*. FCR.
- Bech, J.** 1998. El recurs sòl. En: medi ambient i geologia. *Q. D'Ecologia aplicada*. Núm. 15. Diputació de Barcelona.
- Bradshaw AD., Chadwick MJ.** 1988. Restauració de terres: Ecologia i recuperació de terres malmeses i degradades. Diputació de Barcelona.
- Brady NC., Weil RR.** 2002. The nature and properties of soils. 13 ED. Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey.
- FAO** 2001. Lecture notes on the major soils. <http://www.fao.org/docrep/t003/y1899e/y1899e00.htm>
- Kim H. Tan.** 2000. Environmental Soil Science. 2nd Ed. Marcel Dekker. Inc.
- Lal R., Blum WH., Valentine C., Stewart BA.** 1998. methods for assesment of soil degradation, Advances in Soil Science, CRC Press, New York.
- Lavelle P., Spain AV.** 2002 Soil Ecology. Kluwer. The Netherlands **Miller, Gardiner.** 2000. Soils in our Environment. Prentice Hall. US.
- Miller, Gardiner** 2000 Soils in our environment. Prentice Hall, US.
- Pierzynsky GM.** 2000. Soils and environment quality. 2nd Ed. Times Mirror Int. Publ. Ltd.
- Schule A., Ruhayat D.** 1998. Soils of tropical forest ecosystems. Characteristics, Ecology and Mnagement. Springer. Germany.
- Stengel SP., Gelin S., Coord S.** 1998 Sol: Interface fragile. INRA, Paris.
- USDA,** 1975, 1992, 1998. Soil Taxonomy. Soil Survey. Staff. Washington. <http://www.statlab.iastate.edu/soils/keytax/KeystoSoilTaxonomy1998>
- Van Breemen, Buurman** (1998) Soil formation. Kluwer. The Netherlands.

Wild, A. (1995). *Soils and the Environment: An introduction*. Cambridge University Press. Cambridge.